

Nr 19.

Ankom till Riksdagens kansli den 15 mars 1913 kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående dels initiativ från svensk sida till internationell överenskommelse om förbud mot nattarbete av män i vissa fall m. m., dels ock utredning och förslag rörande reglering av nattarbetet inom bagerier, konditorier och hembagerier.

Närvarande: Herrar Widén, Lindhagen, Trana, Stärner, Gezelius, Alexanderson, greve Lagerbjelke, greve Spens, Petrén, Valerius Olsson, Pettersson i Södertälje, Jansson i Edsbäcken, Lindqvist i Stockholm, Igel*, Holmdahl och Johansson i Mellbyn.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Lagutskottet har till förberedande behandling i ett sammanhang förehaft två inom Andra kammaren väckta motioner, nämligen dels nr 88 av herrar *Carl Lindhagen, Hj. Branting, Herm. Lindqvist, F. W. Thorsson, E. Palmstierna, Vikt. Larsson, Nils Persson, A. J. Christiernson, Värner Rydén* och *Bernh. Eriksson*, i vilken motion hemställts, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla,

1:o) att initiativ från svensk sida måtte tagas till internationell överenskommelse om lagstadgat förbud även mot mäns användande till nattarbete inom industriella och angränsande arbetsområden, där det ej måste äga rum av tekniska skäl eller i den allmänna välfärdens intresse;

2:o) att ärendet oavsett detta måtte i erforderliga delar ofördröjligen beredas för Sveriges vidkommande samt förslag framläggas till lagstiftning, som utan avvaktan på och oberoende av internationell konvention kan vara av förhållandena påkallad.

dels ock nr 193, däri herrar *L. Borggren* och *Gust. Nilsson* i Kristianstad hemställt, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 9 saml. 18 häft. (Nr 19.) 1

Kungl. Maj:t måtte undersöka i vad mån en reglering av nattarbetet inom bagerier, konditorier och s. k. hembagerier för såväl kvinnor som män kan anses vara av förhållandena påkallad samt för Riksdagen framlägga det lagförslag i ämnet vartill undersökningen kan föranleda.

Herrar Lind-
hagens m. fl.
motion.

Till stöd för vad i *motionen nr 88* hemställts, hava motionärerna anfört följande:

»I de strävanden för begränsning av arbetstiden, som framtingats av industrialismens fortgående inkräktning på vilotimmarna, har i de internationella socialdemokratiska kongressernas program för arbetarskyddet fastställts följande principiella minimifordringar: en normalarbetsdag på åtta timmar; trettiosex timmars oavbruten ledighet en gång i veckan (söndagsvila) samt förbud mot nattarbete, där det ej påkallas av tekniska skäl eller i den allmänna välfärdens intresse. Vid senaste kongress år 1910 insköts dessutom i programmet ett betonande av att de olika generella kraven om arbetarskydd böra genomföras utan skillnad till kön. Motsvarande fordringar ha även influtit i det svenska arbetarepartiets politiska program.

Vid sidan av det större kravet om en normal arbetsdag framträda således även kraven på söndagsvila och förbud mot nattarbete. Båda äro synnerligen förtjänta att samtidigt föras fram, helst de också äro lättare att få lösta. Kravet på upprätthållandet av en vilodag i veckan kan väl sägas hava ingått i folkmedvetandet. Även bör man kunna med framgång vädja till respekt i möjligaste mån för den naturlag, som bjuder att arbetet skall äga rum om dagen och icke om natten.

Riksdagen begärde år 1910 en undersökning, i vad mån behöfelig söndagsvila utan berättigad anledning åsidosattes särskilt inom industri, handel och andra närliggande områden. Det torde vara att förvänta, att denna undersökning och det förslag, som kan framgå därur, skall tillgodose tillika det mångenstädes synnerligen aktuella kravet, att söndagsvilan måtte komma att omfatta även natten till söndagen.

Beträffande nattarbetet i allmänhet har frågan, såvitt angår kvinnorna, reglerats genom lagen den 20 november 1909, som på vissa villkor stadgar förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag. Däremot ha förslag vid de fem senaste riksdagarna om initiativ till reglering även av männens nattarbete icke ännu lyckats tillvinna sig bifall, ehuru även männens nattarbete är en skadlig inrättning av den privatkapitalistiska industrialismen.

Enligt den av kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik år 1911 utgivna publikation över arbetstidens längd inom industri och

hantverk i Sverige — en statistik, som dock ej blivit fullt exakt i fråga om nattarbetet därför, att i de utsända formulären ej räknats med denna sak särskilt — förekom ordinarie nattarbete vid 2,875 arbetsställen och för 48,618 arbetare, utgörande 14.1 procent av samtliga vid undersökningen redovisade arbetare. Inom den egentliga industrien (arbetsställen med 10 arbetare och däröver) var detta fallet beträffande 1,105 arbetsställen och 44,157 arbetare, inom den mera hantverksmässiga driften (arbetsställen med 1 till 10 arbetare) beträffande 1,770 arbetsställen och 4,461 arbetare. Av antalet arbetare kommo på skogsbruk 2,180, gruvdrift 4,377, annan brytnings- och upptagningsindustri 27, närings- och njutningsämnesindustri 2,336, textilindustri 42, beklädnadsindustri 1,126, läder-, hår- och gummivaruindustri 37, trävaruindustri 6,390, trämasse- och pappersindustri 8,317, grafisk industri 353, malmförädlingsindustri 10,603, metallindustri 1,483, maskin- och skeppsbyggnadsindustri 366, jord- och stenindustri 2,159, kemisk-teknisk industri 591, byggnadsindustri 421, belysnings- och vattenledning m. m. 810.

Utom detta ordinarie nattarbete förekommer också en myckenhet tillfälligt nattarbete på övertid, om vars omfattning statistiken dock av ovan angiven grund ej lämnar några närmare upplysningar.

Mot ett förbud för nattarbete i industriella och angränsande yrken, där det kan undvikas, samt en reglering av detsamma i andra fall plägar invändas, att frågan ej kan upptagas här i landet annat än i anslutning till en internationell överenskommelse. En ensidig åtgärd i sådant syfte för ett land och särskilt för ett litet land som vårt, skulle, menar man, minska dess konkurrenskraft på världsmarknaden. Lagutskottet har ett par gånger uttryckt detta så, att »det måste vara av vikt för det ena landet, att ej genom en för snävt avfattad lagstiftning för sig begränsa eller upphäva möjligheten att frambringa sina produkter till samma låga pris som de konkurrerande länderna». Man ser här liksom så ofta eljest i den officiella statsuppfattningen, hurusom profitens intressen ohöjtt gå före människornas. Själva antagandet bygger på en obestämd fruktan samt strider mot erfarenheten och sakens natur.

Vid den internationella socialistiska arbetarekongressen i Köpenhamn 1910 framkommo i kommissionen för social lagstiftning skarpa uttalanden mot de undanflykter för en effektiv lagstiftning till skydd för arbetarnes liv och hälsa, som på ovannämnda grund gjorde sig gällande från de styrandes sida i olika länder. Rätta förhållandet återgives nog i den av nämnda kongress antagna resolutionen om arbetar-

skyddslagstiftningen, där det heter att »trots de många förhandlingarne presterades ytterst litet positivt av lagstiftningen, emedan de härskande klasserna av fruktan för att skadas motverka arbetareskyddet, ehuru ingen förvärvsgren i något land skadats därav, utan fastmer höjandet av arbetarnes hälsa och arbetsprestation bringar den allmänna kulturen och även arbetsgivareklassen en fördel». Resolutionen av år 1910, varom ovan talats, slutar ock med en uppfordran till alla länders arbetare »att bryta de härskande klassernas motstånd samt erövra ett verksamt arbetareskydd genom en ständig agitation och en mäktig utvidgning av sina politiska och ekonomiska organisationer».

Vid 1911 års riksdag erinrades ock i Första kammaren om det bekanta förhållandet, att lagstiftningen i England om förbud från slutet av 1840-talet för kvinnligt nattarbete i bland annat textilindustrien medförde befrielse från nattarbete, särskilt i nämnda industri även för de manliga arbetarne, enär man där ej kunde undvara kvinnornas speciella fallenheter. Ingen har kunnat påstå, att den engelska textilindustrien härigenom skadades i sin konkurrens med utlandet.

Den svenska fackliga arbetareorganisationens kongress år 1906 beslöt i frågan bland annat uppmana socialdemokratiska riksdagsgruppen att inför Riksdagen framlägga förslag om förbud för nattarbete för de arbetaregrupper och industrigrenar, där det ej av tvingande omständigheter nödvändiggöras.

Frågan har som sagt förevarit i riksdagen fem gånger förut, nämligen åren 1908 till 1912. De fyra första gångerna föll den i båda kamrarna, i den Andra dock efter voteringar, som visade avsevärda minoriteter. År 1912 biföll Andra kammaren ett skrivelseförslag utan votering, under det Första kammaren förkastade detsamma med 87 röster mot 48.»

Herrar Borg-
grens och
Nilssons i
Kristianstad
motion.

Till stöd för sin i *motionen nr 193* gjorda hemställan hava herrar Borggren och Nilsson i Kristianstad anfört följande:

»År 1895 väcktes i Riksdagens Andra kammare av Adolf Hedin en motion med förslag till lag om arbetstiden i bagerier, s. k. hembagerier och konditorier ävensom restauranger och hotell, där bakning bedrivs. I lagförslaget, som utarbetats av en av Stockholms bageriarbetare tillsatt kommitté och godkänts av nära 1,400 arbetare och 34 arbetsgivare i Stockholm och landsorten, bestämdes, att arbetstiden skulle uttagas mellan kl. 6 på morgonen och kl. 6 på aftonen, utom för ugnbesättningen, som begynner 1—2 timmar senare på morgonen och upphör 1—2 timmar senare på aftonen, vilket således innebär nattarbetets avskaffande. Som

motivering hade åberopats de vådor för arbetarna i fysiskt och moraliskt hänseende, som nattarbetet medför, och motionären hade till stöd för sitt reformkrav hänvisat till en av sundhetsinspektören på uppdrag av Stockholms hälsovårdsnämnd lämnad redogörelse för en undersökning av bostadsförhållandena i huvudstaden, av vilken undersökning framgick, att arbetstiden i allmänhet var oskäligt lång, att minderåriga arbetat lika länge som de vuxna och använts till nattarbete samt att såväl bostads- som bagerilokaler beträffande storlek, snygghet, läge, uppvärmning och ventilation lämnade mycket övrigt att önska. Statistiska uppgifter om antalet arbetare och arbetstidens längd i en mängd bagerier i Stockholm och landsorten hade insamlats och bifogats motionen. Motionären lämnade vidare en redogörelse för de förbättringar i berörda hänseenden och de lagbestämmelser till reglering av arbetstiden i bagerierna, som tillkommit utomlands. Lagutskottet hemställde efter att ha behandlat motionen, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning taga i övervägande, om och i vad mån lagbestämmelser angående arbetstiden för arbetare i bageriyrket vore erforderliga, och därefter för Riksdagen framlägga det förslag, vartill den verkställda utredningen kunde förordas. Reservation hade anmälts av 6 ledamöter. Vid motionens fördragande i riksdagen uppstod i båda kamrarna en längre debatt, varvid flera talare yrkade bifall till utskottets hemställan, och vid den slutliga omröstningen bifölls denna i Andra kammaren med 92 röster mot 88, men avslogs i Första kammaren med 61 röster mot 9.

Då från statsmakternas sida vid detta tillfälle således ingenting åtgjordes för att få missförhållandena inom bageriyrket avhjälpta och åstadkomma en reglering av den oskäligt långa arbetstiden, återstod det för bageriarbetarna ingenting annat än att taga sitt öde i sina egna händer och med organisationens hjälp hos arbetsgivarna söka skaffa sig gehör för sina berättigade krav. Snart nog lyckades det också att på denna väg åstadkomma reformer. Genom kost- och logisystemets avskaffande i de bagerier, där organiserad arbetskraft användes, som blev en av de första åtgärderna från det nybildade bageriarbetarförbundets sida, bragtes det i herr Hedins motion så skarpt belysta bostadseländet ur världen. Den förut godtyckliga arbetstiden blev i de upprättade kollektiva avtalen reglerad och lönerna höjdes väsentligt för de olika yrkesgrupperna; arbetsförmedlingen ordnades på de större platserna genom arbetsbyråer och olycksfallsförsäkring infördes. Om sålunda Sveriges bageri- och konditoriarbetare ifrån att år 1895 ha räknats bland de lägst ställda av landets arbetare nu socialt och moraliskt höjt sig

till jämbredd med övriga yrkens arbetare, så är detta helt och hållet organisationens förtjänst.

Tyvärr kvarstår dock ännu det missförhållande, mot vilket herr Hedin i sin ovan nämnda motion förnämligast riktade sig, nämligen nattarbetet. De åtgärder, som av organisationen företagits att motverka nattarbetet, genom förhöjd betalning för sådant etc. ha ej lett till något anmärkningsvärt resultat, och härtill kommer, att dagarbetet i de flesta fall begynner så tidigt på morgonen eller slutar så sent på aftonen, att det delvis kan betraktas som nattarbete.

Har det ej lyckats organisationen att avskaffa nattarbetet på de platser, där avtal finnas och organiserad arbetskraft användes, så är det tydligt, att det i största utsträckning florerar i de många smärre bagerier, konditorier och s. k. hembagerier, där det arbetas utan avtal och organiserade arbetare sysselsätts. De flesta av dessa mindre bagerier använda sig av kvinnliga arbetare, vilka också opåttalt arbeta nattetid, enär lagen om kvinnors nattarbete av år 1909 endast berör de arbetsplatser, där över 8 arbeterskor äro anställda.

I de avtalsförslag, som av arbetarna vid fjolårets lönerörelse inom bageriyrket upprättades, framställdes krav på en begränsning av nattarbetet, men under den hårdnackade och långvariga kamp mot arbetsgivarna, som arbetarna nödgades föra och som slutligen fick karaktären av en försvarsstrid i avsikt att förhindra av arbetsgivarna planerade försämringar i förutvarande arbetsvillkor, måste såväl detta som andra ursprungligen framförda krav lämnas åsido.

Hur önskvärd en reglering av arbetstiden i bagerierna med ändamål att förhindra nattarbetet är ur folkhälsans och kulturens synpunkt, behöves väl nu ej närmare vidröras. Flerstädes i utlandet har också lagstiftningsåtgärder härutinnan vidtagits. Sålunda är i *Norge* nattarbete (mellan klockan 8 e. m. och klockan 6 f. m.) förbjudet för barn och vuxna; undantag göres för deggörning och eldande av ugnarna. I *Finland* begränsar den finska bagerilagen av 4 juni 1906 arbetstiden till 48 timmar per vecka, oberoende av kön eller ålder hos de arbetande. Icke mer än 100 timmar per år får övertid uttagas och icke mer än 10 timmar i någon vecka. Allt nattarbete (9 e. m.—6 f. m.) är förbjudet. Speciella sanitära bestämmelser blevo av senaten beslutade den 10 juli 1908. Minimum av luft för varje arbetare är bestämd till 10 kubikmeter. I *Italien* är genom lag, daterad den 22 mars 1908, allt nattarbete i bagerier förbjudet, arbete emellan klockan 9 e. m. (lördagar 11 e. m.)—4 f. m. räknas som nattarbete. I kantonen Ticino i *Schweiz* förbjuder en speciell bagerilag nattarbete. Bestämmelser angående sanitära förhållanden

finnas. Bagerierna måste vara fria från fukt och ordentligt ventilerade samt ljusa.

Då det i andra länder lyckats bageri- och konditoriarbetarna att på lagstiftningens väg få nattarbetet avskaffat och i betraktande av svårigheten att med organisationens hjälp få till stånd en reglering av arbetstiden i avsikt att förhindra nattarbete, då en dylik reform icke blott berör yrkesutövarne utan i viss mån även allmänheten, vore det önskvärt, att Riksdagen efter vederbörlig utredning antoge en lag om arbetstidens reglering i bagerier, konditorier och s. k. hembagerier, så att för såväl kvinnor som män allt arbete på söckendagar finge taga sin början klockan 6 f. m. och sluta klockan 6 på aftonen, med undantag för deggörningen, som borde få börja 2 timmar tidigare på morgonen.»

Den i förevarande motion omnämnda lagen angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag av den 20 november 1909 utgör ett led i den lagstiftning till den inom industrien arbetande personalens skydd mot överansträngning eller eljest med arbetet förenade faror, som industriens utveckling såväl för Sverige som andra kulturländer nödvändiggjort. Som bekant hade denna lag avfattats i överensstämmelse med de allmänna principer för en lagstiftning på området, som fastställts i en av flertalet europeiska stater å konferens i Bern år 1906 biträdd konvention.

*Utskottets
yttrande.*

Redan då frågan om en dylik lagstiftning under år 1908 första gången var föremål för Riksdagens prövning, framställdes i en inom Andra kammaren väckt motion yrkande om utredning jämväl rörande männens nattarbete inom industrien samt om en såväl män som kvinnor omfattande skyddslagstiftning på området. Varken det nämnda år i kungl. proposition framlagda, med ovanberörda lag likalydande förslag eller den i motionen gjorda hemställan vann emellertid Riksdagens bifall. Då påföljande år frågan om lagstiftning mot kvinnors nattarbete åter upptogs, väcktes ånyo motion i enahanda syfte, men under det Riksdagen för sin del antog förslaget till lag angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag, blev den i berörda motion gjorda hemställan avslagen.

Sedan den 20 november 1909 ovanberörda lag utfärdats, framställdes emellertid under vart och ett av de därpå följande tre åren inom riksdagen motion i syfte att åvägabringa det förut påyrkade förbudet även för männens nattarbete inom industrien. Dessa motioner blevo såväl vid 1910 som 1911 års riksdag av båda kamrarna avslagna. Jämväl den vid 1912 års riksdag i ämnet väckta motionen blev av

vederbörande utskott avstyrkt. I sistnämnda motion hade hemställts om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan bland annat, att initiativ från svensk sida måtte tagas till internationell överenskommelse om förbud även mot mäns användande till nattarbete inom industriella och angränsande arbetsområden, där det ej måste äga rum av tekniska skäl eller i den allmänna välfärdens intresse, ävensom att ärendet oavsett detta måtte i erforderliga delar ofördröjligen beredas för Sveriges vidkommande samt förslag framläggas till lagstiftning, som utan avvaktan på och oberoende av internationell konvention kunde vara av förhållandena påkallad. Fyra reservanter inom utskottet hemställde emellertid, att Riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en allsidig utredning rörande nattarbetet för män inom industriella och angränsande områden samt, om denna utredning därtill kunde finnas giva anledning, taga initiativ till eller biträda en internationell lagstiftning i ämnet. Den sålunda i reservationen gjorda hemställan bifölls av Andra kammaren utan votering, men då i Första kammaren motionen avslogs — med 75 röster mot 58 —, hade dock frågan även för denna gång förfallit.

I nu förevarande av herrar Lindhagen med flera väckta motion göres i huvudsak enahanda hemställan, som i nyssnämnda motion vid 1912 års riksdag. Till stöd för sitt med anledning av berörda hemställan i ovannämnda reservation framställda yrkande anförde reservanterna bland annat följande:

»När motionärerna påyrka ett initiativ från Sveriges sida till internationell överenskommelse om förbud för nattarbete även för män, grunda de denna sin hemställan huvudsakligen på tvenne motiv, nämligen att lagstiftning mot männens nattarbete är en konsekvens av den lagstiftning, som redan ägt rum beträffande nattarbete för de kvinnor, som sysselsätts inom industrien, och att det är statens skyldighet att i folkhälsans intresse inskrida mot industrialismens fortgående inkräkning på vilotimmarna även för män, då nattarbete även för dem kan medföra ohälsa.

Utän att vilja tillerkänna det första av dessa motiv något vitsord, och ehuru en tendens till fortgående inskränkning av nattarbetet synbarligen förefinnes inom industrien, måste man dock giva motionärerna rätt i, att allt regelbundet nattarbete, vare sig det bedrives av män eller kvinnor, måste anses inverka skadligt på hälsan. Av intresse vore utan tvivel en ingående undersökning ej endast över nattarbetets förekomst inom landet utan även beträffande de större eller mindre skadliga verk-

ningar, som uppstå hos arbetarna allt efter det olika sätt, på vilket nattarbetet äger rum inom olika fabrikationsgrenar, med avseende på olika former för skiftindelning m. m.

Att emellertid, innan en på en dylik ingående undersökning grundad, noggrann kännedom om nattarbetet och dess följder kunnat erhållas, taga initiativ till internationell lagstiftning i ämnet, kan ej anses välbetänkt. Däremot synes en framställning till Kungl. Maj:t om föranstaltande av en dylik undersökning vara väl befogad, särskilt med hänsyn till den utredning, som redan vidtagits rörande arbetstidens längd.»

Utskottet anser sig i allt väsentligt kunna instämma i vad sålunda i reservationen anförts.

Att ett regelbundet nattarbete i och för sig är i hög grad ägnat att medföra fara för överansträngning och ohälsa i arbetet, torde vara allmänt erkänt och har ej heller vid frågans föregående behandling av vederbörande utskott förnekats. Då härtill kommer, att nattarbetet i allmänhet är förenat med en i övrigt lång arbetstid, synes det utskottet vara en angelägenhet av största vikt, att dylikt arbete så långt möjligt är inskränkes.

Även om, såsom vid frågans föregående behandling anmärkts, en tendens skulle förefinnas att i allmänhet inskränka nattarbetet inom industrien, något som dock icke blivit tillförlitligt utrett, lärer väl i allt fall någon garanti för varaktigheten av en utveckling i denna riktning ej föreligga, än mindre på grund av förefintligheten av en dylik tendens kunna antagas, att nattarbetet skall, utan ingripande från statsmakternas sida, inom en överskådlig framtid i avsevärd omfattning upphöra. Däremot torde behovet av en inskränkning av nattarbetet bestrykas bland annat därav, att vid kollektivavtal inom industrien i ej ringa utsträckning överenskommelser träffats i denna riktning.

Beträffande den omfattning, vari nattarbete inom industrien förekommer i vårt land, har någon utredning ej skett, sedan uppgifter därom i samband med den inom kommerskollegium år 1910 verkställda utredningen rörande arbetstidens längd inhämtats. Av dessa uppgifter, som avse tiden närmast före år 1905, synes emellertid framgå, såsom ock motionärerna framhålla, att dylikt arbete i ganska stor utsträckning förekommer. Följande utdrag ur en i nämnda myndighets, i motionen omnämnda, publikation upptagen tabell må här införas:

Yrkesgrupp	Hela antalet natt- arbetare	Därav med		Samtliga nattarbetare				
		arbete på skift	annat ordi- narie natt- arbete	Antal arbetare, vilkas ordinarie nattarbets- tid i genomsnitt per dygn varit:				
				mindre än 1 tim.	1—2 tim.	2—3 tim.	3 tim. och däröver	ej upp- givet
Skogsbruk	2,180	315	1,865	—	2,065	—	115	—
Gruvdrift	4,377	4,274	103	1,419	901	1,339	685	33
Annan brytnings- och upptag- ningsindustri	27	—	27	27	—	—	—	—
Närings- och nyttningsämnes- industri	9,336	7,074	2,262	200	1,255	360	7,321	200
Textilindustri	42	19	23	4	19	—	19	—
Beklädnadsindustri	1,126	5	1,121	85	850	149	37	5
Läder-, hår-, och gummivaru- industri	37	10	27	13	14	—	10	—
Trävaruindustri	6,390	5,936	454	108	317	202	5,707	56
Trämasse- och pappersindustri	8,317	8,292	25	25	—	463	7,827	2
Grafisk industri	353	335	18	22	23	91	11	206
Malmförädlingsindustri	10,603	10,592	11	2	229	1,475	8,798	99
Metallindustri	1,483	1,241	242	58	215	116	1,094	—
Maskin- och skeppsbyggnads- industri	366	309	57	31	25	3	307	—
Jord- och stenindustri	2,159	1,874	285	151	282	704	883	139
Kemisk-teknisk industri	591	550	41	27	8	232	324	—
Byggnadsindustri	421	—	421	90	315	16	—	—
Belysning och vattenledning m. m.	810	788	22	4	31	439	224	112
Samtliga yrkesgrupper	48,618	41,614	7,004	2,266	6,549	5,589	33,362	852
Därav minderåriga	3,262	2,807	455	92	558	948	1,569	95
Arbetsställen med 1—10 ar- betare	4,461	646	3,815	429	2,565	547	864	56
Arbetsställen med 10 arbetare och däröver	44,157	40,968	3,189	1,837	3,984	5,042	32,498	796

Att i vissa fall nattarbetet av tekniska skäl i den allmänna välfärdens intresse är oundvikligt, har redan av motionärerna framhållits. När dylika omständigheter föreligga, torde dock först efter en närmare utredning kunna bedömas.

Under det utskottet sälunda å ena sidan med hänsyn till vad ovan anmärkts finner en allsidig undersökning rörande de förhållanden, under vilka nattarbete inom industrien förekommer i vårt land, vara av behovet påkallad, är det å andra sidan enligt utskottets förmenande klart, att en lagstiftning i ämnet, såsom fallet var i fråga om kvinnors nattarbete, ej kan ske annat än på grundvalen av en internationell överenskommelse. Nödvändigheten härav har ock, såsom motionärerna erinrat, vid detta spörsmåls föregående behandling inom riksdagen städse framhållits. Otivvelaktigt skulle en ensidig åtgärd i dylikt syfte för vårt land komma att medföra en fara med hänsyn till möjligheten för vår industri att bestå i konkurrensen med andra länder. Att därför, såsom motionärerna hemställt, oberoende av internationell konvention för Sveriges vidkommande genomföra lagstadgat förbud mot nattarbete av män, synes ej kunna ifrågakomma.

Utskottet har ej heller ansett sig kunna förorda motionärernas förslag om omedelbart initiativ från svensk sida till internationell överenskommelse i ämnet. Det synes utskottet nämligen uppenbart, att för en dylik åtgärd förutsättes, att noggrann kännedom vunnits rörande de förhållanden, under vilka nattarbete inom industrien i vårt land förekommer. En sådan ingående undersökning rörande nämnda förhållanden synes därför utskottet böra först företagas; endast därigenom kan erhållas det underlag, som behöves för frågans upptagande till internationell förhandling.

Vad angår ovannämnda av herrar Borggren och Nilsson gjorda hemställan om undersökning och, därest av förhållandena skulle finnas påkallat, om lagstiftning rörande nattarbetet inom bagerier, konditorier och hembagerier, torde ej för en dylik lagstiftning på detta speciella område internationell överenskommelse vara i lika grad erforderlig som i fråga om andra grenar av industrien. Då emellertid jämväl nämnda yrken torde komma att omfattas av den utredning, som av utskottet ovan förordats, synes någon särskild framställning om undersökning rörande dem icke erforderlig. Då några tillfyllestgörande skäl icke heller synas hava anförts för nödvändigheten att nu åstadkomma en alldeles särskild lagstiftning i ämnet i fråga särskilt om dessa yrkes-

grenar, har utskottet funnit sig icke nu böra förorda bifall till ifrågasvarande motion.

På grund av vad utskottet sålunda anført, får utskottet hemställa:

1) att Riksdagen måtte med anledning av herrar Lindhagens m. fl. motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa en allsidig utredning rörande nattarbetet för män inom industriella och angränsande områden samt, om denna utredning därtill kan befinnas giva anledning, taga initiativ till eller biträda en internationell lagstiftning i ämnet; samt

2) att herrar Borggrens och Nilssons ifrågasvarande motion ej måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 mars 1913.

På lagutskottets vägnar:

JOHAN WIDÉN.

Reservationer:

Beträffande utskottets hemställan under 1)

dels av herrar *Lindhagen* och *Lindqvist*, som ansett, att motionen bort bifallas, och därför hemställt

att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla,

1:o) att initiativ från svensk sida måtte tagas till internationell överenskommelse om lagstadgat förbud även mot mäns användande till nattarbete inom industriella och angränsande arbetsområden, där det ej

måste äga rum av tekniska skäl eller i den allmänna välfärdens intresse,

2:o) att ärendet oavsett detta måtte i erforderliga delar ofördröjligen beredas för Sveriges vidkommande samt förslag framläggas till lagstiftning, som utan avvaktan på och oberoende av internationell konvention kan vara av behovet påkallad;

dels av herr *Petrén* mot viss del av motiveringen;

dels av herr *Widén*;

dels ock av herrar *Trana*, *Gezelius*, greve *Lagerbjelke*, greve *Spens*, *Valerius Olsson*, *Holmdahl* och *Johansson* i Mellbyn, som ansett, att utskottet bort hemställa,

att herr *Lindhagens* med Heres ifrågavarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Beträffande utskottets hemställan under 2)

dels av herrar *Trana*, *Gezelius*, greve *Lagerbjelke*, greve *Spens*, *Valerius Olsson*, *Holmdahl* och *Johansson* i Mellbyn mot motiveringen;

dels av herrar *Lindhagen*, *Stärner*, *Alexanderson*, *Petrén*, *Pettersson* i Södertälje, *Jansson* i Edsbäcken och *Lindqvist* i Stockholm, vilka anfört:

»Oavsett den hemställan, som utskottet gjort under punkt 1, ha vi ansett, att även den av herrar *Borggren* och *Nilsson* gjorda framställningen bort föranleda en särskild hemställan i enlighet med motionens yrkande. De förhållanden som i denna motion beivras äro säkerligen både i och för sig särdeles behjärtansvärda och vidare obestriddigen alldeles oberörda av spörsmålet om en internationell lagstiftning.

Vi hemställa därför, under återopande av motionens motivering,

att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte undersöka i vad mån en reglering av nattarbete inom bagerier, konditorier och s. k. hembagerier för såväl kvinnor som män kan anses vara av förhåll-

landena påkallad samt för Riksdagen framlägga det lagförslag i ämnet, vartill undersökningen kan föranleda.»

dels ock av herr *Widén*, som instämt i det av herr *Lindhagen* m. fl. framställda yrkandet.